

Számítógépes Hálózatok

4. Előadás: Fizikai réteg folyt. Adatkapcsolati réteg

Jelátvitel

Alapsáv és széles-sáv

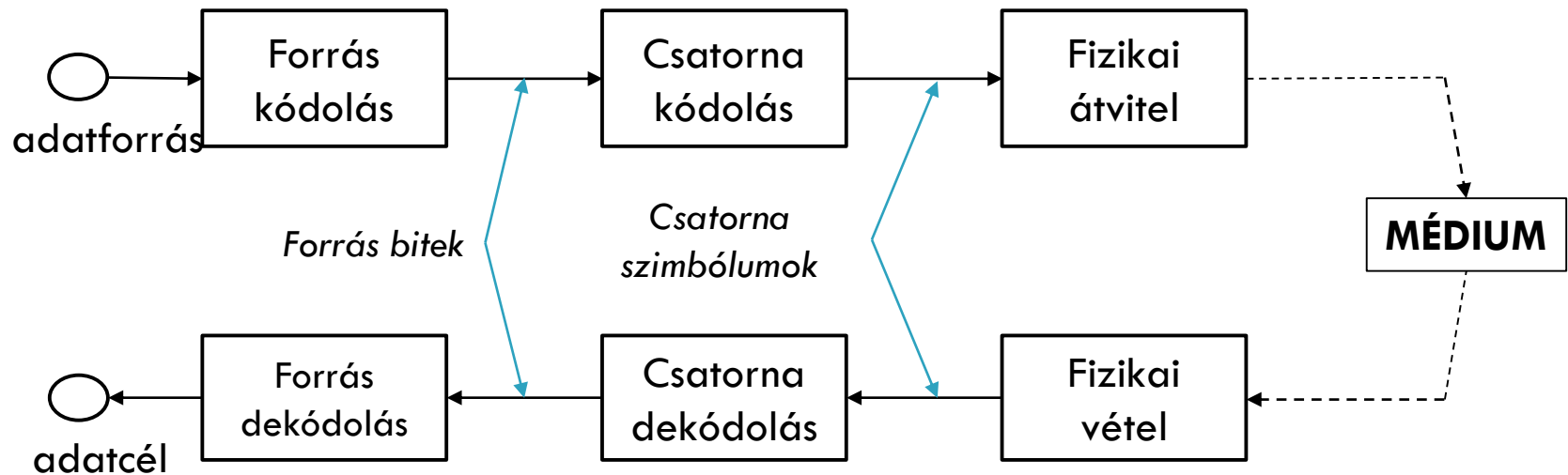
3

- Alapsáv avagy angolul *baseband*
 - ▣ a digitális jel direkt árammá vagy feszültséggé alakul;
 - ▣ a jel minden frekvencián átvitelre kerül;
 - ▣ átviteli korlátok.

- Szélessáv avagy angolul *broadband*
 - ▣ Egy széles frekvencia tartományban történik az átvitel;
 - ▣ a jel modulálására az alábbi lehetőségeket használhatjuk:
 - adatok vivőhullámra „ültetése” (*amplitúdó moduláció*);
 - vivőhullám megváltoztatása (*frekvencia vagy fázis moduláció*);
 - különböző vivőhullámok felhasználása egyidejűleg

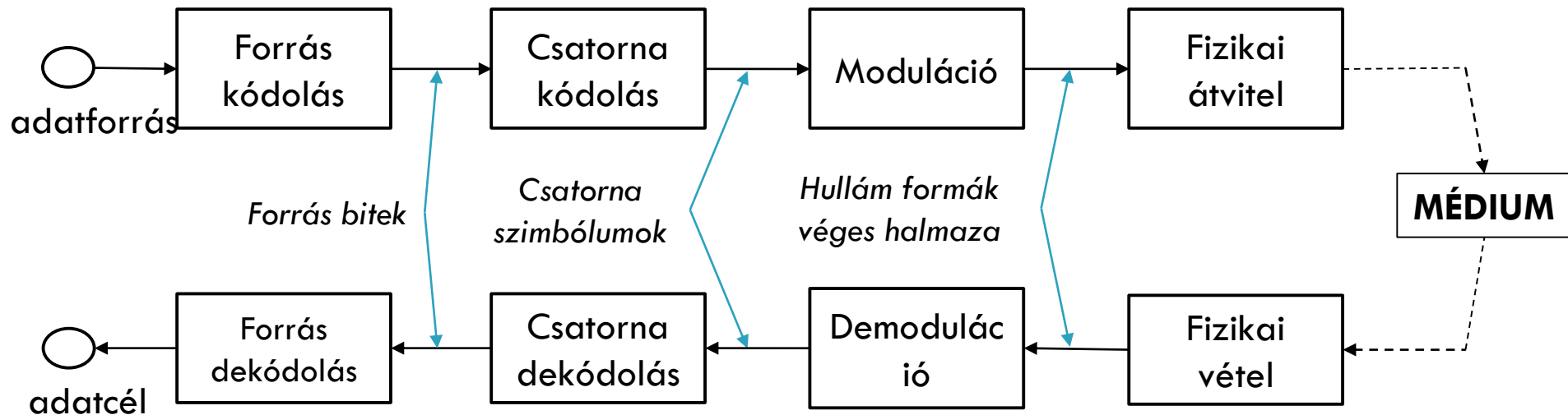
Digitális alapsávú átvitel struktúrája

4

Digitális szélessávú átvitel struktúrája

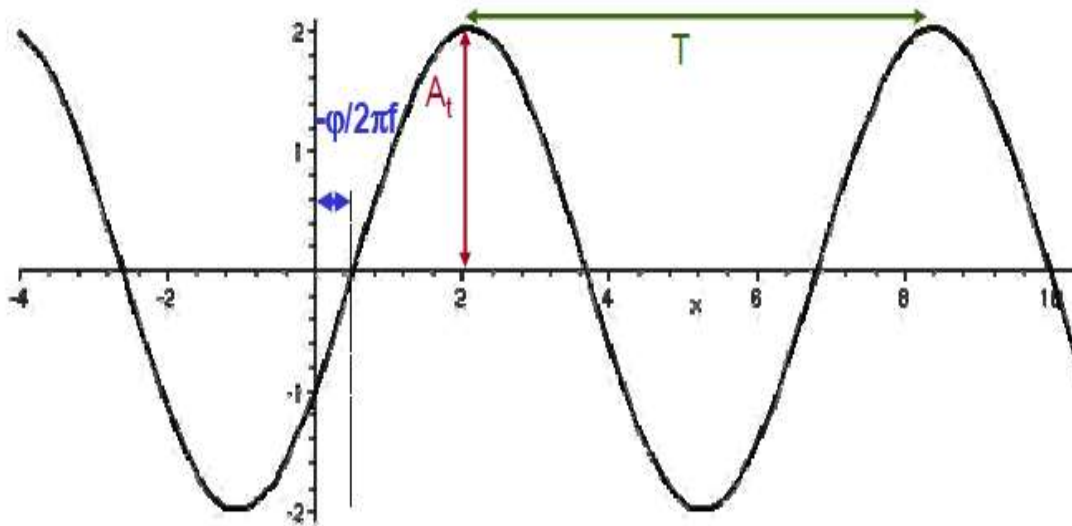
5

Amplitúdó ábrázolás

6

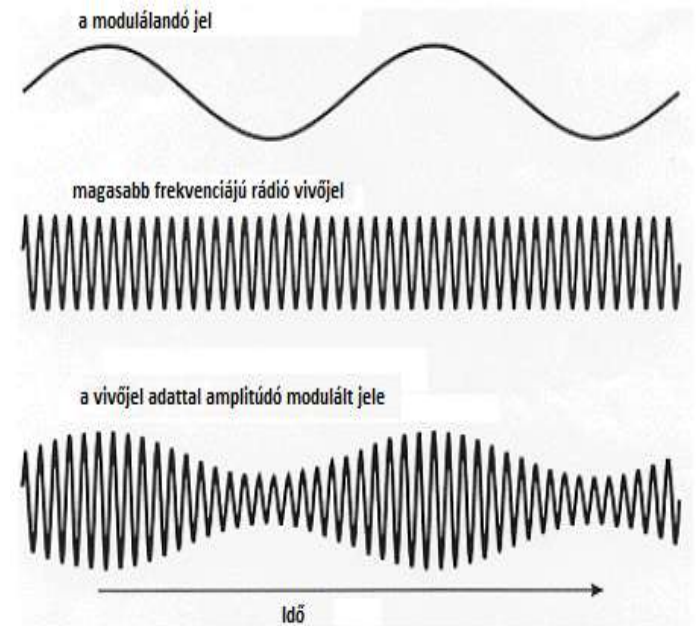
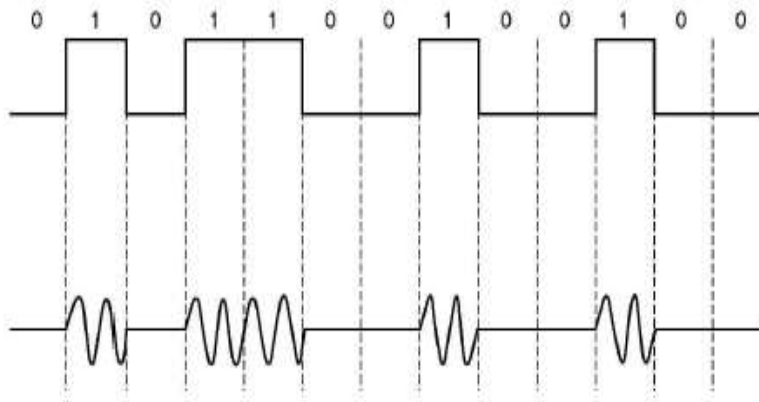
- Egy szinusz rezgés amplitúdó ábrázolása T periódus idejű függvényre $s(t) = A \sin(2\pi f t + \varphi)$, ahol A az amplitúdó, f a frekvencia és φ a fáziseltolás.

Amplitúdó moduláció

7

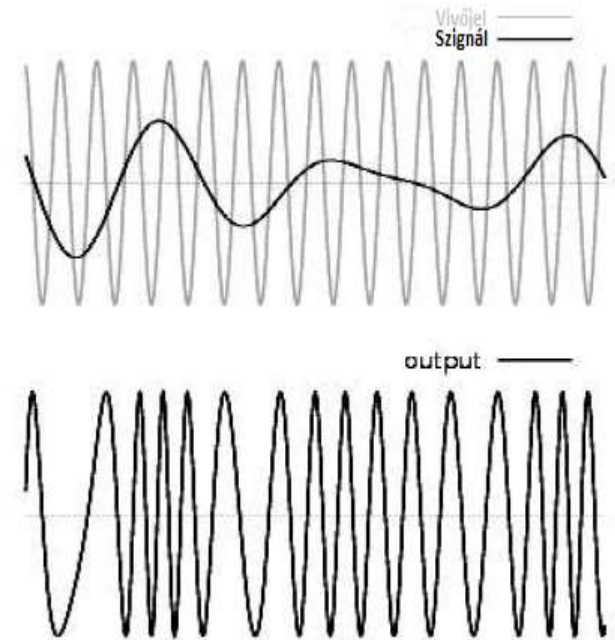
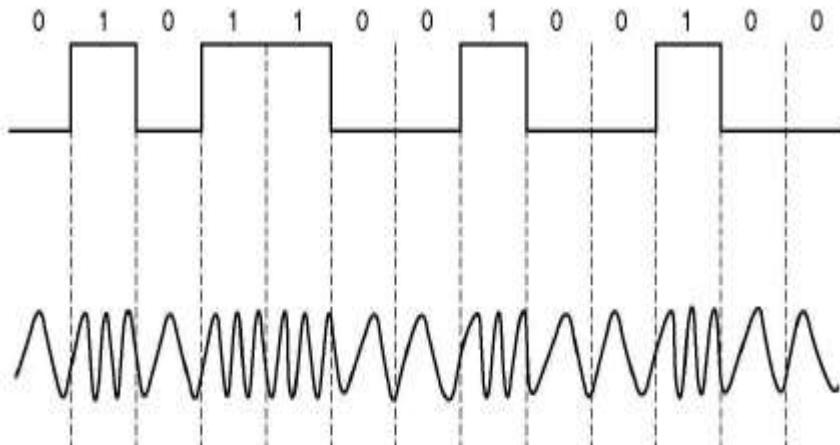
- Az $s(t)$ szignált a szinusz görbe amplitúdójaként kódoljuk, azaz:
$$f_A(t) = s(t) * \sin(2\pi f t + \varphi)$$
- ▣ *analóg szignál*: amplitúdó moduláció
- ▣ *Digitális szignál*: amplitúdó keying (szignál erőssége egy diszkrét halmaz értékeinek megfelelően változik)

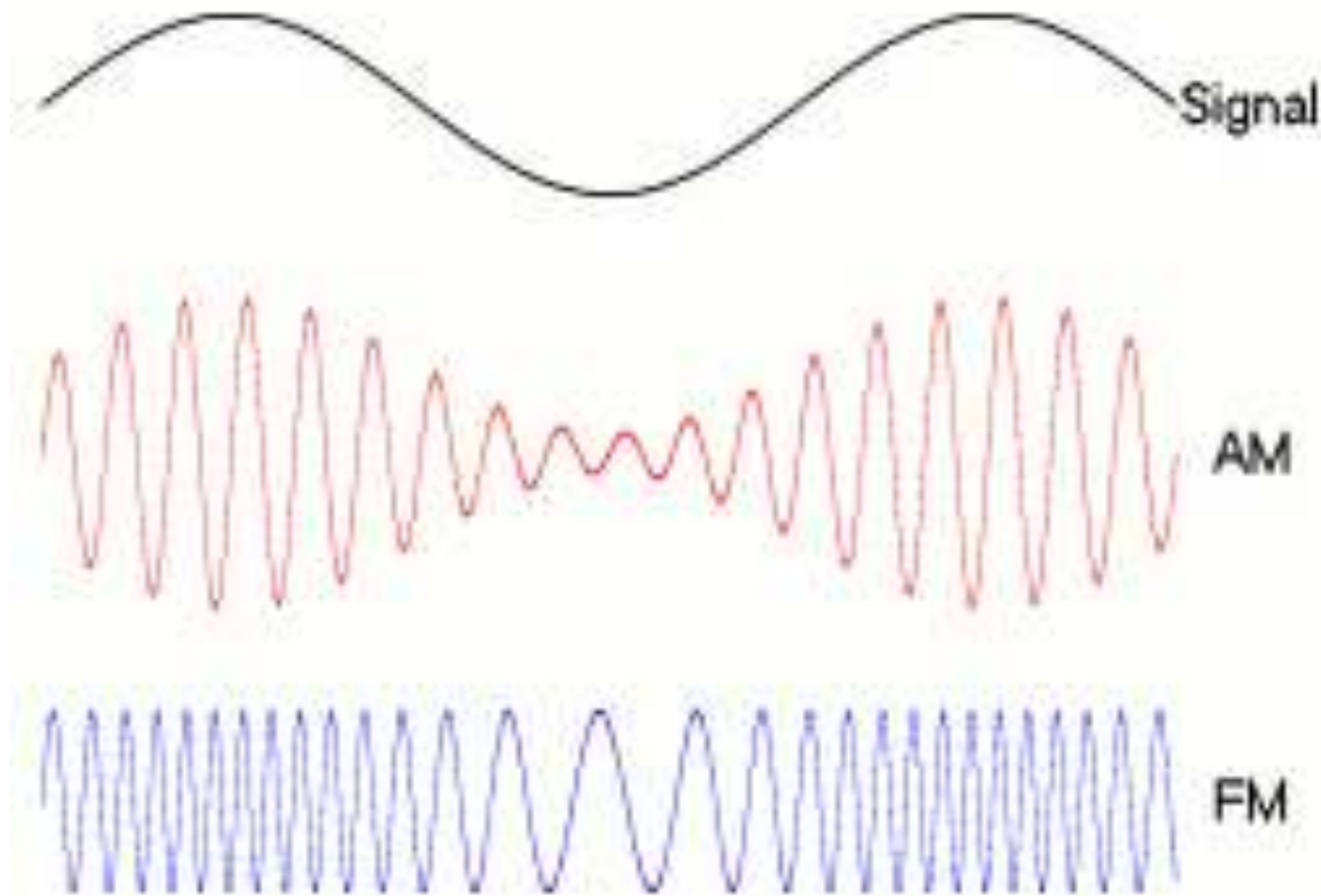
Frekvencia moduláció

8

- Az $s(t)$ szignált a szinusz görbe frekvenciájában kódoljuk, azaz:
$$f_F(t) = a * \sin(2\pi s(t)t + \varphi)$$
- ▣ *analóg szignál*: frekvencia moduláció
- ▣ *Digitális szignál*: frekvencia-eltolás keying (például egy diszkrét halmaz szimbólumaihoz különböző

Illusztráció - AM & FM analóg jel esetén

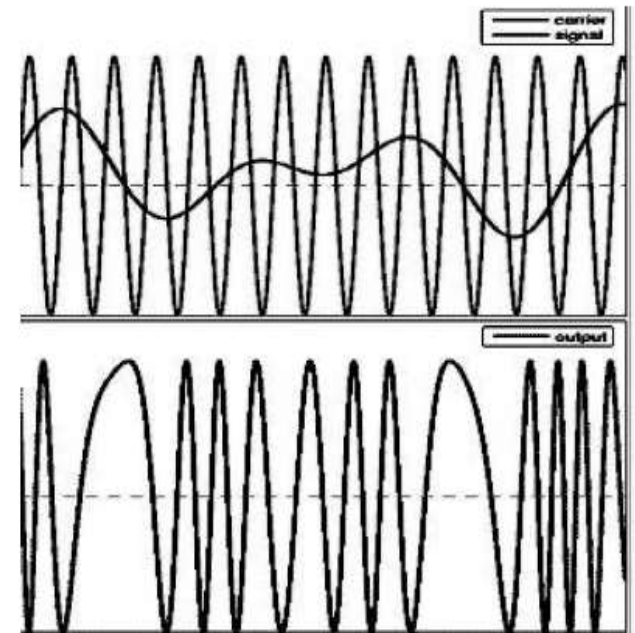
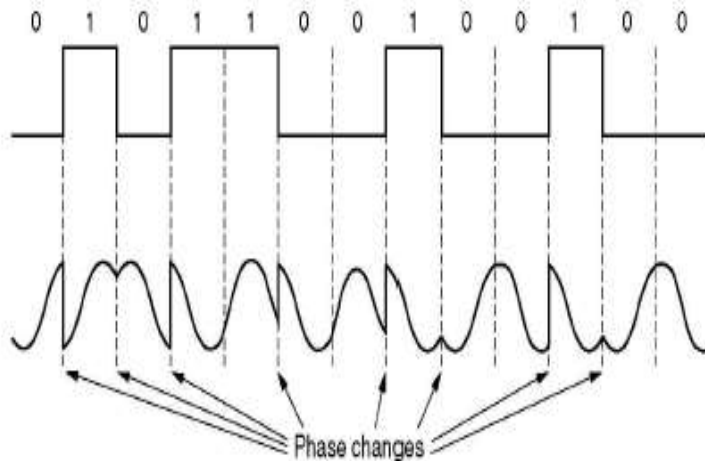
Fázis moduláció

10

- Az $s(t)$ szignált a szinusz görbe fázisában kódoljuk, azaz:

$$f_p(t) = a * \sin(2\pi f t + s(t))$$

- ▣ *analóg szignál*: fázis moduláció (nem igazán használják)
- ▣ *Digitális szignál*: fázis-eltolás keying (például egy diszkrét halmaz szimbólumaihoz különböző fázisok

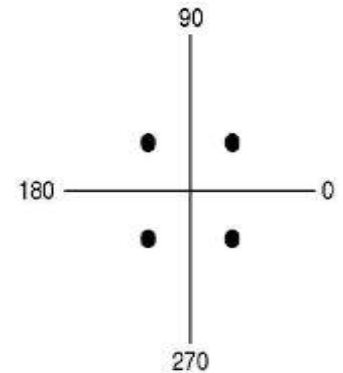

Több szimbólum használata

11

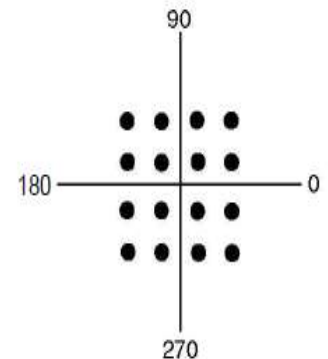
PSK különböző szimbólumokkal

- A fázis eltolások könnyen felismerhetők a fogadó által
- Diszkrét halmaz kódolja a szimbólumokat
 - ▣ Például 4 szimbólum esetén: $\frac{\pi}{4}, \frac{3\pi}{4}, \frac{5\pi}{4}, \frac{7\pi}{4}$
 - ▣ Ezzel kétszeres adatrátát kapunk a szimbólum rátához képest
 - ▣ Ezt nevezzük **Q**uadrature **P**hase **S**hift **K**eying

Amplitúdó- és fázis-moduláció

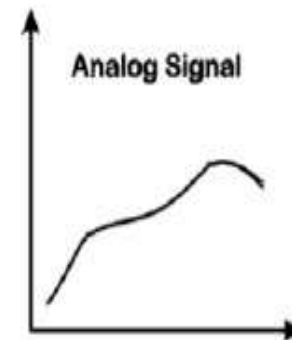
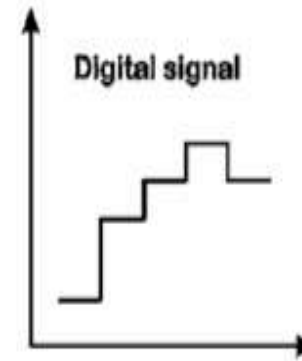
- Kombinálhatóak a módszerek
- Diszkrét halmaz kódolja a szimbólumokat
 - ▣ Például 16 különböző szimbólum (amplitúdó és fázis kombinációja) használata
 - ▣ Ezzel négyszeres adatrátát kapunk a szimbólum rátához képest
 - ▣ Ezt nevezzük **Q**uadrature **A**mplitude **M**odulation-16

Digitális és analóg jelek összehasonlítása

12

- *Digitális átvitel* – Diszkrét szignálok véges halmazát használja (például feszültség vagy áramerősség értékek).
- *Analóg átvitel* – Szignálok folytonos halmazát használja (például feszültség vagy áramerősség a vezetékben)
- *Digitális előnyei*
 - ▣ Lehetőség van a vételpontosság helyreállítására illetve az eredeti jel helyreállítására
- *Analóg hátránya*
 - ▣ A fellépő hibák önmagukat erősíthetik

Csatorna hozzáférés módszerei (statikus)

Multiplexálás

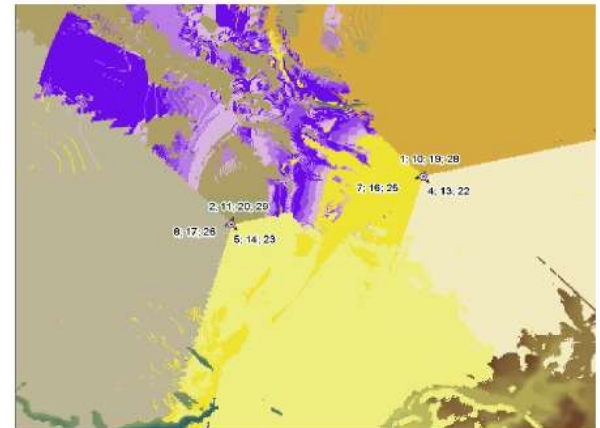
14

- ❑ Lehetővé teszi, hogy több jel egyidőben utazzon egy fizikai közegen
- ❑ Több jel átvitele érdekében a csatornát logikailag elkülönített kisebb csatornákra (alcsatornákra) bontjuk
- ❑ A küldő oldalon szükséges egy speciális eszköz (multiplexer), mely a jeleket a csatorna megfelelő alcsatornáira helyezi

Térbeli multiplexálás

15

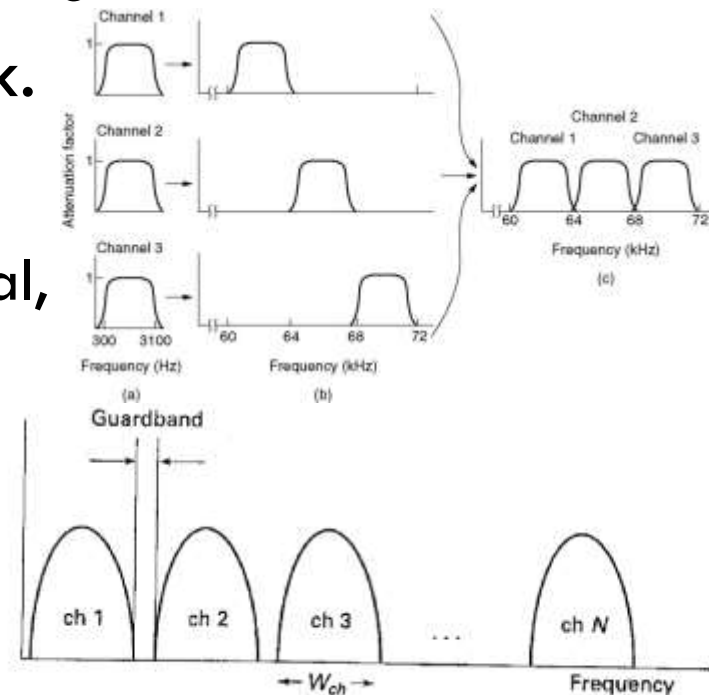
- Ez a legegyszerűbb multiplexálási módszer.
- Angolul **Space-Division Multiplexing**
- Vezetékes kommunikáció esetén minden egyes csatornához külön pont-pont vezeték tartozik.
- Vezeték nélküli kommunikáció esetén minden egyes csatornához külön antenna rendelődik.

Frekvencia multiplexálás

16

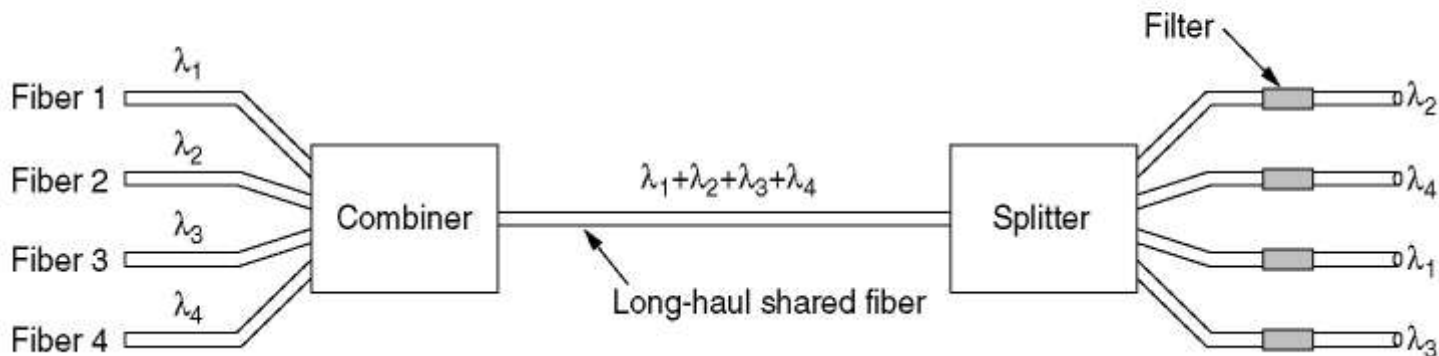
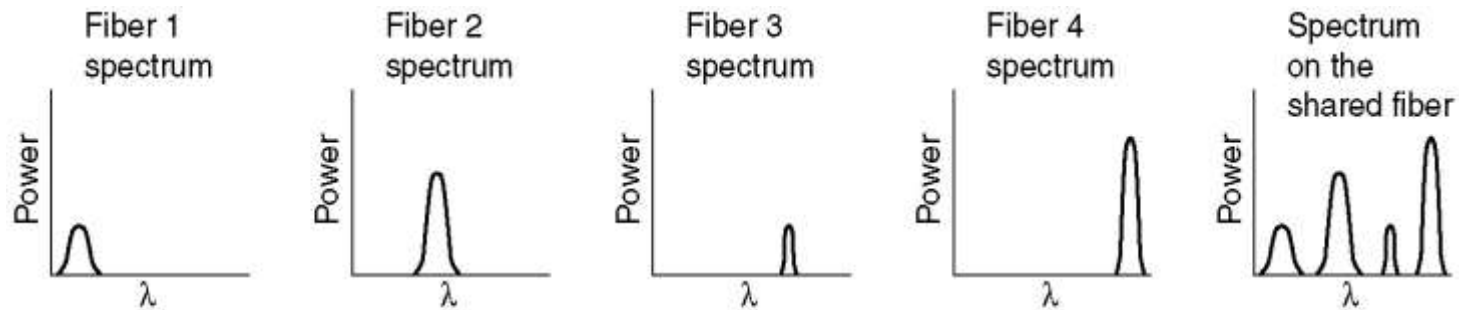
- Olyan módszertan, amelyben egy kommunikációs csatornán több szignál kombinációja adja az átvitelt.
- Minden szignálhoz más frekvencia tartozik.
- Angolul **F**requency-**D**ivision **M**ultiplexing
- Tipikusan analóg vonalon használják.
- Többféle megvalósítása van:
 - ▣ XOR a szignálokon véletlen bitsorozattal,
 - ▣ pseudo véletlen szám alapú választás

Hullámhossz multiplexálás

17

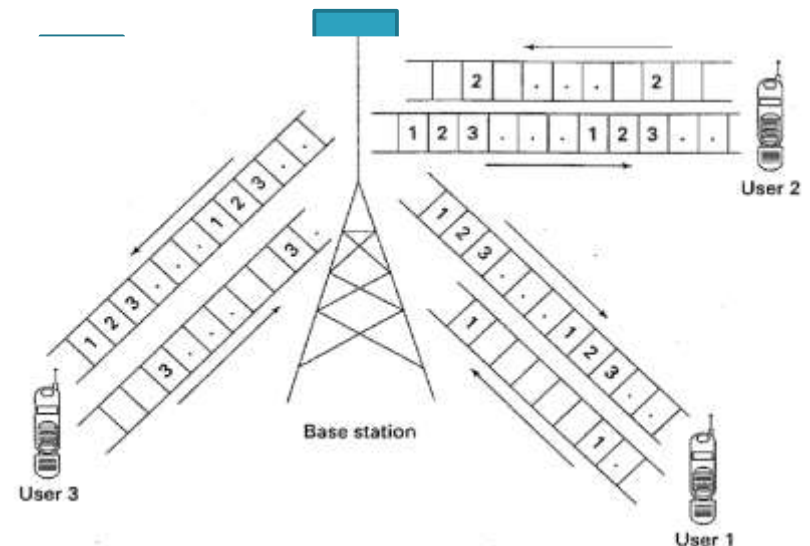
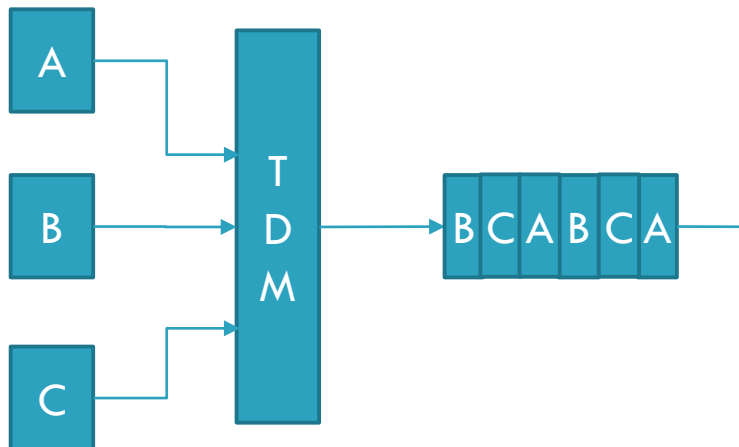
- Optikai kábeleknel alkalmazzák.
- Angolul **Wavelength-Division Multiplexing**

Időbeli multiplexálás

18

- Több párhuzamos adatfolyam átvitelét a jelsorozat rövid időintervallumokra szegmentálásával oldja meg.
- Diszkrét időszeletek használata. Minden állomás saját időszeletet kap.
- Angolul **T**ime-**D**ivision **M**ultiplexing

Code Division Multiple Access 1/3

19

- a harmadik generációs mobiltelefon hálózatok alapját képezi (*IS-95 szabvány*)
- minden állomás egyfolytában sugározhat a rendelkezésre álló teljes frekvenciasávon
- Feltételezi, hogy a többszörös jelek lineárisan összeadódnak.
- **Kulcsa:** a hasznos jel kiszűrése

ALGORITMUS

- minden bitidőt m darab rövid intervallumra osztunk, ezek a töredékek (angolul *chip*)
- minden állomáshoz egy m bites kód tartozik, úgynevezett töredéksorozat (angolul *chip sequence*)
- Ha 1-es bitet akar továbbítani egy állomás, akkor elküldi a saját töredéksorozatát.
- Ha 0-es bitet akar továbbítani egy állomás, akkor elküldi a saját töredéksorozatának egyes komplementjét.

Code Division Multiple Access 2/3

20

- m-szeres sáv szélesség válik szükségessé, azaz szórt spektrumú kommunikációt valósít meg
- szemléltetésre bipoláris kódolást használunk:
 - ▣ bináris 0 esetén -1 ; bináris 1 esetén $+1$
 - ▣ az állomásokhoz rendelt töredék sorozatok **páronként ortogonálisak**

Code Division Multiple Access 3/3

21

- szinkron esetben a *Walsh* mátrix oszlopai vagy sorai egyszerű módon meghatároznak egy kölcsönösen ortogonális töredék sorozat halmazt

$$H(2^1) = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 1 & -1 \end{bmatrix}, H(2^2) = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & -1 & 1 & -1 \\ 1 & 1 & -1 & -1 \\ 1 & -1 & -1 & 1 \end{bmatrix},$$

$$\forall k \in \mathbb{N} \wedge k \geq 2: H(2^k) = \begin{bmatrix} H(2^{k-1}) & H(2^{k-1}) \\ H(2^{k-1}) & -H(2^{k-1}) \end{bmatrix}$$

Code Division Multiple Access példa

22

A állomás

Chip kódja legyen $(1, -1)$.
Átvitelre szánt adat legyen
1011

1. Egyedi szignál
előállítás az $(1, 0, 1, 1)$
vektorra:
 $((1, -1), (-1, 1), (1, -1), (1, -1))$
2. Szignál modulálása a
csatornára.

B állomás

Chip kódja legyen $(1, 1)$.
Átvitelre szánt adat legyen
0011

1. Egyedi szignál
előállítása az $(0, 0, 1, 1)$
vektorra:
 $((-1, -1), (-1, -1), (1, 1), (1, 1))$
2. Szignál modulálása a
csatornára.

$$((1 + (-1), (-1) + (-1)), ((-1) + (-1), 1 + (-1)), (1 + 1, (-1) + 1), (1 + 1, (-1) + 1)) = (0, -2, -2, 0, 2, 0, 2, 0)$$

Code Division Multiple Access példa

23

$$((1+(-1), (-1)+(-1)), ((-1)+(-1), 1+(-1)), (1+1, (-1)+1), (1+1, (-1)+1)) = ((0, -2), (-2, 0), (2, 0), (2, 0))$$

Vevő 1

Ismeri B chip kódját: $(1, 1)$.

1. Visszakódolás az ismert kóddal:
 $((0, -2) * (1, 1), (-2, 0) * (1, 1), (2, 0) * (1, 1), (2, 0) * (1, 1))$
2. Kapott $(-2, -2, 2, 2)$ eredmény értelmezése:
 $(-, -, +, +)$, azaz 0011 volt az üzenet B-től.

Vevő 2

Ismeri A chip kódját: $(1, -1)$.

1. Visszakódolás az ismert kóddal:
 $((0, -2) * (1, -1), (-2, 0) * (1, -1), (2, 0) * (1, -1), (2, 0) * (1, -1))$
2. Kapott $(2, -2, 2, 2)$ eredmény értelmezése:
 $(+, -, +, +)$, azaz 1011 volt az üzenet A-tól.

Médium többszörös használata

összefoglalás

24

- Tér-multiplexálás avagy *SDM* (párhuzamos adatátviteli csatornák)
 - ▣ cellurális hálózatok
- Frekvencia-multiplexálás avagy *FDM*(a frekvencia tartomány felosztása és küldőhöz rendelése)
 - ▣ „**D**irect **S**equence **S**pread **S**pectrum” (XOR a szignálokon véletlen bitsorozattal)
 - ▣ „**F**requency **H**opping **S**pread **S**pectrum” (pszeudo véletlen szám alapú választás)
- Idő-multiplexálás avagy *TDM* (a médium használat időszeletekre osztása és küldőhöz rendelése)
 - ▣ diszkrét idő szeletek (*slot*)
 - ▣ koordináció vagy merev felosztás kell hozzá
- Hullámhossz-multiplexálás avagy *WDM* (optikai frekvencia-multiplexálás)
- Kód multiplexálás avagy *CDM* (mobil kommunikációban használatos)

Adatkapcsolati réteg

25

- Szolgáltatás
 - ▣ Adatok keretekre tördelése: határok a csomagok között
 - ▣ Közeghozzáférés vezérlés (MAC)
 - ▣ Per-hop megbízhatóság és folyamvezérlés
- Interfész
 - ▣ Keret küldése két közös médiumra kötött eszköz között
- Protokoll
 - ▣ Fizikai címezés (pl. MAC address, IB address)
- Példák: Ethernet, Wifi, InfiniBand

Adatkapcsolati réteg

26

□ Funkciók:

- ▣ Adat blokkok (**keretek/frames**) küldése eszközök között
- ▣ A fizikai közeghez való hozzáférés szabályozása

□ Legfőbb kihívások:

- ▣ Hogyan **keretezzük** az adatokat?
- ▣ Hogyan ismerjük fel a **hibát**?
- ▣ Hogyan vezéreljük a **közeghozzáférést (MAC)**?
- ▣ Hogyan oldjuk fel vagy előzzük meg az **ütközési** helyzeteket?

Keret képzés / Keretezés / Framing

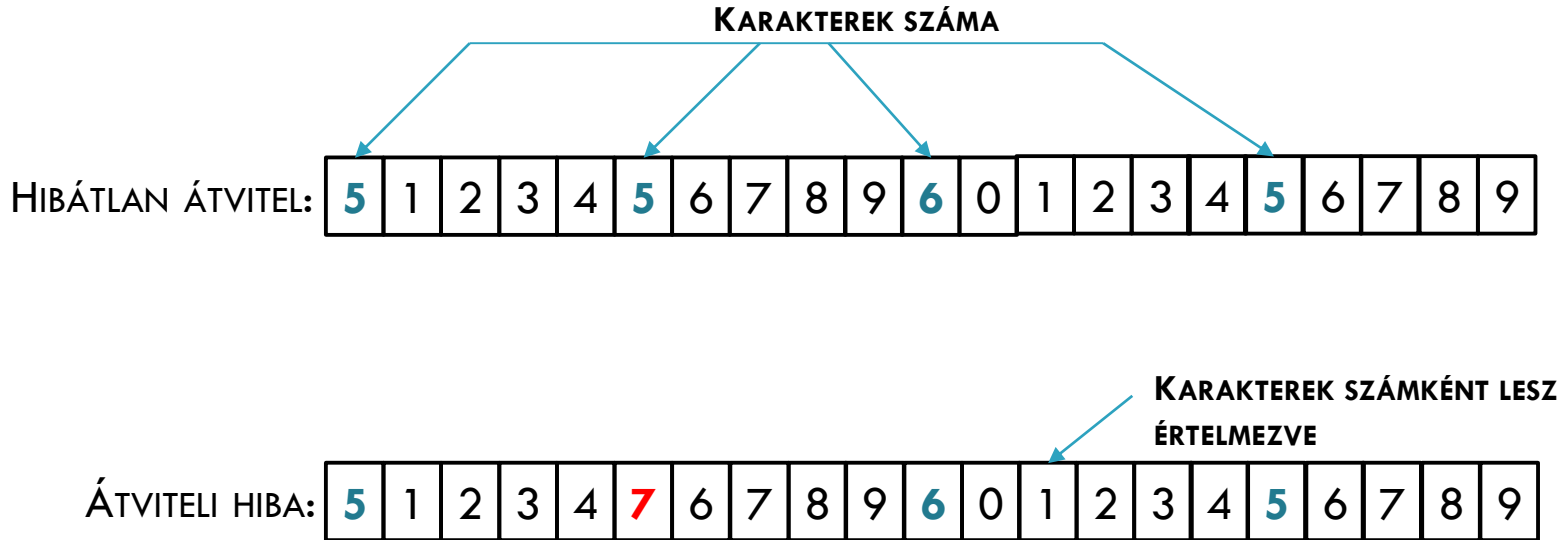
Keret képzés/Keretezés/Framing

28

- A bitek kódolását a fizikai réteg határozza meg
- A következő lépés az adatblokkok „kódolása”
 - ▣ Csomag-kapcsolt hálózatok
 - Minden csomag útvonal (routing) információt is tartalmaz
 - Az adatautakat ismernünk kell a fejlécek olvasásához
 - ▣ a fizikai réteg nem garantál hibamentességet, az adatkapcsolati réteg feladata a hibajelzés illetve a szükség szerint javítás
 - Megoldás: keretekre tördelése a bitfolyamnak, és ellenőrző összegek számítása
 - ▣ a keretezés nem egyszerű feladat, mivel megbízható időzítésre nem nagyon van lehetőség
- Keret képzés fajtái
 - ▣ Bájt alapú protokollok
 - ▣ Bit alapú protokollok
 - ▣ Óra alapú protokollok

Bájt alapú: Karakterszámlálás

- ❑ a keretben lévő karakterek számának megadása a keret fejlécében lévő mezőben
- ❑ a vevő adatkapcsolati rétege tudni fogja a keret végét
- ❑ *Probléma:* nagyon érzékeny a hibára a módszer

Bájt alapú: Bájt beszúrás (Byte Stuffing)

30

- Egy speciális **FLAG** bájt (jelölő bájt) jelzi az adat keret elejét és végét
 - ▣ Korábban két speciális bájtot használtak: egyet a keret elejéhez és egyet a végéhez
- Probléma: Mi van, ha a **FLAG** szerepel az adat bájtok között is?
 - ▣ Szúrjunk be egy speciális **ESC** (Escape) bájtot az „adat” **FLAG** elé
 - ▣ Mi van ha **ESC** is szerepel az adatban?
 - Szúrjunk be egy újabb **ESC** bájtot elé.
 - ▣ Hasonlóan a C stringeknél látottakhoz:
 - `printf(“You must \”escape\” quotes in strings”);`
 - `printf(“You must \\escape\\ forward slashes as well”);`
- Pont-pont alapú protokollok használják: modem, DSL, cellular, ...

Bájt beszúrás példa

KERETEZENDŐ ADAT

H	E	L	L	O	[SPACE]	[ESC]
---	---	---	---	---	---------	-------

BÁJT BESZÚRÁS

KERETEZETT ADAT

[FLAG]	H	E	L	L	O	[SPACE]	[ESC]	[ESC]	[FLAG]
--------	---	---	---	---	---	---------	-------	-------	--------

Bit alapú: Bit beszúrás (Bit stuffing)

32

01111110

Adat

01111110

- Minden keret speciális bitmintával kezdődik és végződik (hasonlóan a bájt beszúráshoz)
 - ▣ A kezdő és záró bitsorozat ugyanaz
 - ▣ Például: 01111110 a High-level Data Link Protocol (HDLC) esetén
- A Küldő az adatban előforduló minden 11111 részsorozat mögé 0 bitet szúr be
 - ▣ Ezt nevezzük bit beszúrásnak
- A Fogadó miután az 11111 részsorozattal találkozik a fogadott adatban:
 - ▣ 111110 → eltávolítja a 0-t (mivel ez a beszúrási eredménye volt)
 - ▣ 111111 → ekkor még egy bitet olvas
 - 1111110 → keret vége
 - 1111111 → ez hiba, hisz ilyen nem állhat elő a küldő oldalon. Eldobjuk a keretet!
- Hátránya: legrosszabb esetben 20% teljesítmény csökkenés
- Mi történik ha a záró bitminta meghibásodik?

Példa bit beszúrásra

AZ ÁTVITELRE SZÁNT BITSOROZAT BITBESZÚRÁS ELŐTT → 0 1 1 0 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 0 0 1 0

AZ ÁTVITELRE SZÁNT BITSOROZAT BITBESZÚRÁS
UTÁN (FEJLÉC NÉLKÜL) → 0 1 1 0 1 1 1 1 1 0 1 1 1 1 1 0 1 1 1 1 1 0 1 0 0 1 0

BESZÚRT BITEK

A VEVŐNÉL MEGJELENŐ ÜZENET A REDUNDÁNS BITEK
ELTÁVOLÍTÁSA UTÁN → 0 1 1 0 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 0 0 1 0

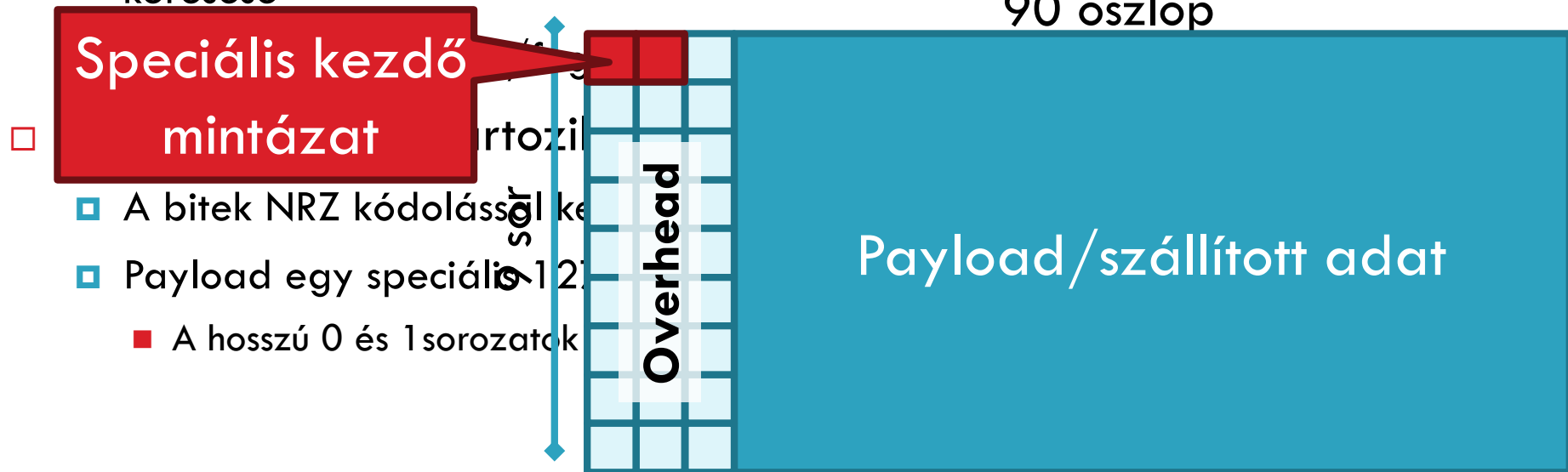
Óra alapú keretezés: SONET

□ Synchronous Optical Network

- Nagyon gyors optikai kábelben való átvitel
- STS- n , e.g. STS-1: 51.84 Mbps, STS-768: 36.7 Gbps

□ Az STS-1 keretei rögzített mérettel rendelkeznek

- $9 \times 90 = 810$ bájt \rightarrow 810 bájt fogadása után újabb keret-kezdő mintázat keresése

Hiba felügyelet

Zaj kezelése

36

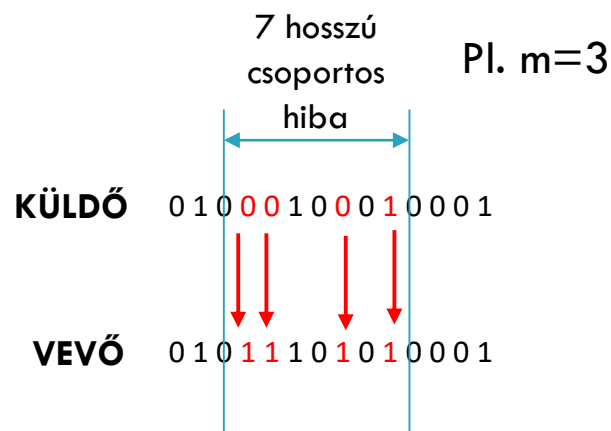
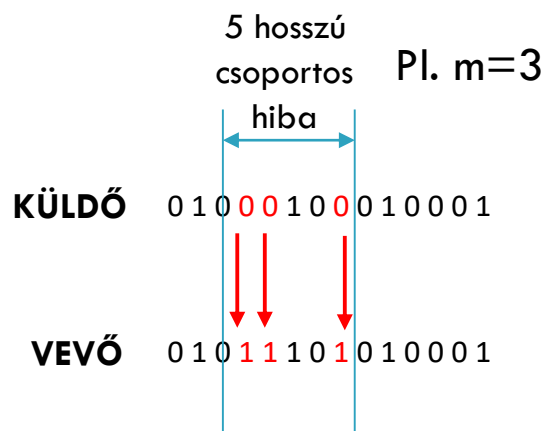
- ❑ A fizikai világ eredendően zajos
 - ▣ Interferencia az elektromos kábelek között
 - ▣ Áthallás a rádiós átvitelek között, mikrosütő, ...
 - ▣ Napviharok
- ❑ Hogyan detektáljuk a bithibákat az átvitelben?
- ❑ Hogyan állítsuk helyre a hibát?

Bithibák definíciók és példák

- egyszerű bithiba – az adataegység 1 bitje nulláról egyre avagy egyről nullára változik. Például:

KÜLDŐ	0	1	1	0	0	1	0
VEVŐ	0	1	1	0	1	0	1

- csoportos hiba (angolul *burst error*) – Az átviteli csatornán fogadott bitek egy olyan folytonos sorozata, amelynek az első és utolsó szimbóluma hibás, és nem létezik ezen két szimbólummal határolt részsorozatban olyan m hosszú részsorozat, amelyet helyesen fogadtunk volna a hiba *burst*-ön belül. A definícióban használt m paramétert védelmi övezetnek (*guard band*) nevezzük. ([Gilbert-Elliott modell](#))

Naiv hibadetektálás

38

- Ötlet: küldjünk két kópiát minden egyes keretből
 - ▣ `if (memcmp(frame1, frame2) != 0) { JAJ, HIBA TÖRTÉNT! }`

- Miért rossz ötlet ez?
 - ▣ Túl magas ára van / a hatékonyság jelentősen lecsökken
 - ▣ Gyenge hibavédelemmel rendelkezik
 - Lényegében a duplán elküldött adat azt jelenti, hogy kétszer akkora esélye lesz a meghibásodásnak

Paritás Bit

39

- ❑ Ötlet: egy extra bitet adunk a bitsorozathoz úgy, hogy az egyesek száma végül **páros** legyen
 - ▣ Példa: 7-bites ASCII karakterek + 1 paritásbit

0101001 1 1101001 0 1011110 1 0001110 1 0110100 1

10

- ❑ 1-bit hiba detektálható
- ❑ 2-bit hiba nem detektálható
- ❑ Nem megbízható burstös hibák esetén

Hiba vezérlés

□ Stratégiák

▣ Hiba javító kódok

- Előre hibajavítás
- Forward Error Correction (FEC)
- kevésbé megbízható csatornákon célszerűbb

▣ Hiba detektálás és újraküldés

- Automatic Repeat Request (ARQ)
- megbízható csatornákon olcsóbb

Hiba vezérlés

□ Célok

▣ Hiba detektálás

■ javítással

- ▣ Forward error correction

■ Javítás nélkül -> pl. eldobjuk a keretet

- ▣ Utólagos hibajavítás
- ▣ A hibás keret újraküldése

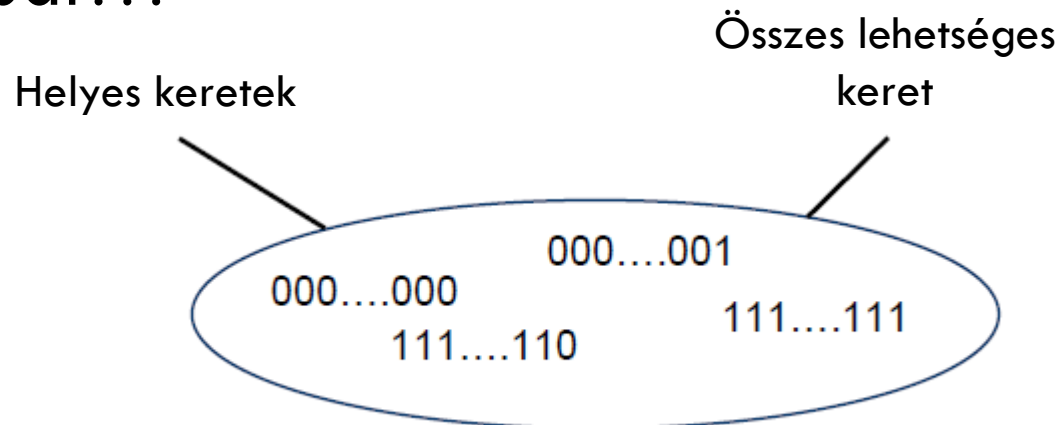
▣ Hiba javítás

■ Hiba detektálás nélkül

- ▣ Pl. hangátvitel

Redundancia

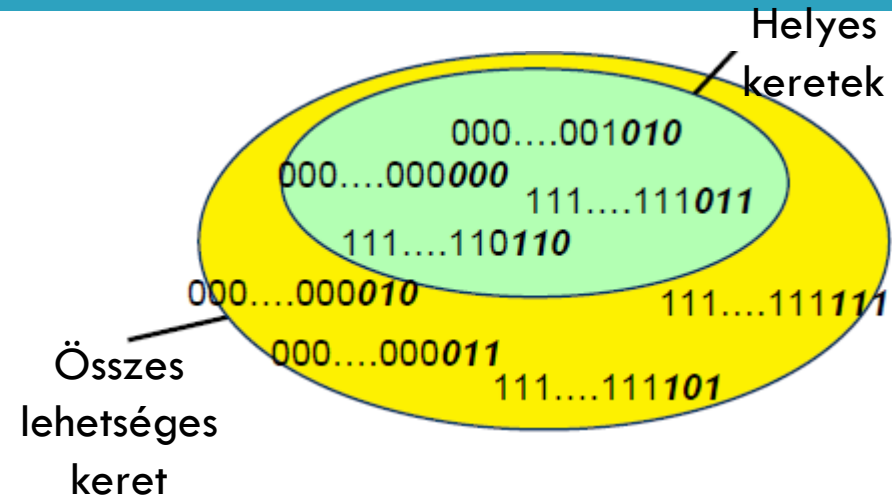
- Redundancia szükséges a hiba vezérléshez
- Redundancia nélkül
 - ▣ 2^m lehetséges üzenet írható le m biten
 - ▣ Mindegyik helyes (legal) üzenet és fontos adatot tartalmazhat
 - ▣ Ekkor minden hiba egy új helyes (legal) üzenetet eredményez
 - A hiba felismerése lehetetlen
- Hogyan ismerjük fel a hibát???

Redundancia

□ Egy keret felépítése:

- ▣ m adat bit (ez az üzenet)
- ▣ r redundáns/ellenőrző bit
 - Az üzenetből számolt, új információt nem hordoz
- ▣ A teljes keret hossza: $n = m + r$

- ## □ Az így előálló n bites bitsorozatot n hosszú kódszónak nevezzük!

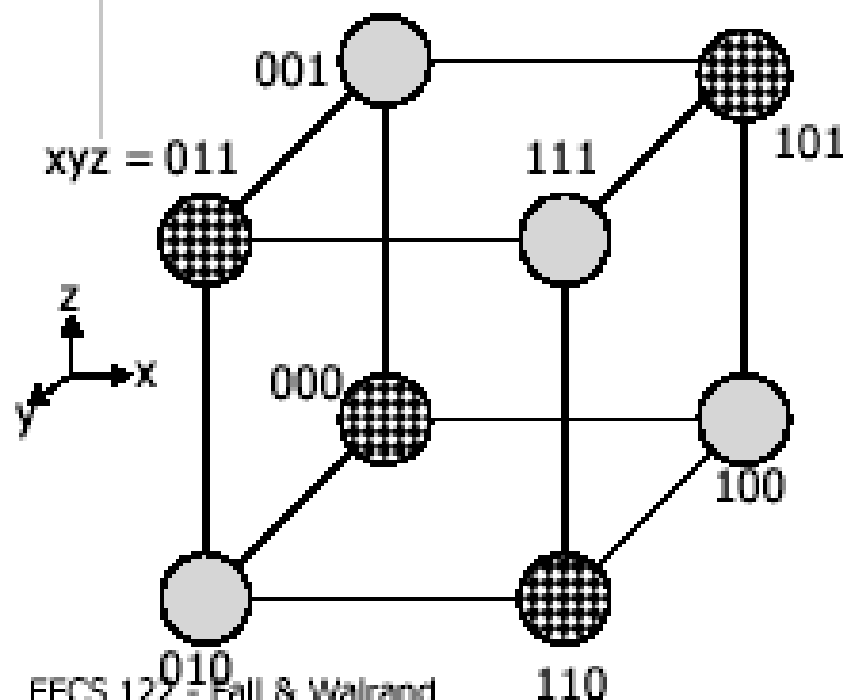
Error Control Codes

How Codes Work: Words and Codewords

◆ Code = subset of possible words: Codewords

◆ Example:

• 3 bits \Rightarrow 8 words; codewords: subset

Words:

000, 001, 010, 011
100, 101, 110, 111

Code:

000, 011, 101, 110

Send only codewords

Elméleti alapok

- Tegyük fel, hogy a keret m bitet tartalmaz. (üzenet bitek)
- A redundáns bitek száma legyen r . (ellenőrző bitek)
- A küldendő keret tehát $n=m+r$ bit hosszú. (kódszó)

Hamming távolság

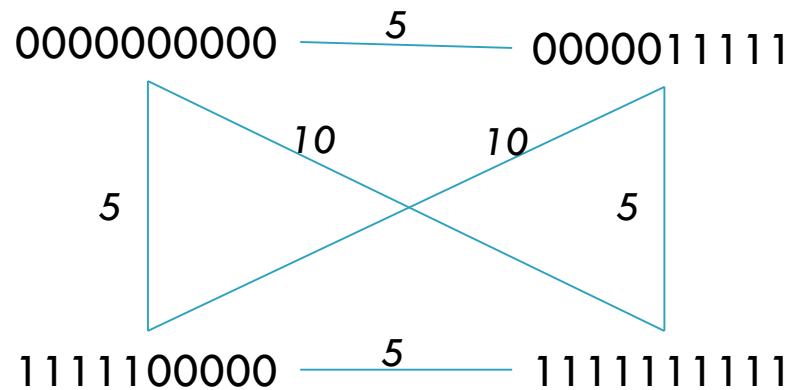
- Az olyan bitpozíciók számát, amelyeken a két kódszóban különböző bitek állnak, a két kódszó Hamming távolságának nevezzük.
 - ▣ Jelölés: $d(x,y)$
- Legyen S egyenlő hosszú bitszavak halmaza, ekkor S Hamming távolsága az alábbi:

$$d(S) := \min_{x,y \in S \wedge x \neq y} d(x,y)$$

- ▣ Jelölés: $d(S)$
- A Hamming távolság egy metrika.

Példa Hamming távolságra

- Legyen $S = \{0000000000, 0000011111, 1111100000, 1111111111\}$.
- Mi lesz a halmaz Hamming távolsága?
 - ▣ $d(S) = 5$

Hamming távolság használata

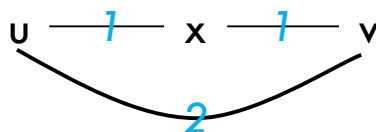
S halmaz legyen a megengedett azonos hosszú kódszavak halmaza.

$d(S)=1$ esetén

- nincs hibafelismerés
- megengedett kódszóból megengedett kódszó állhat elő 1 bit megváltoztatásával

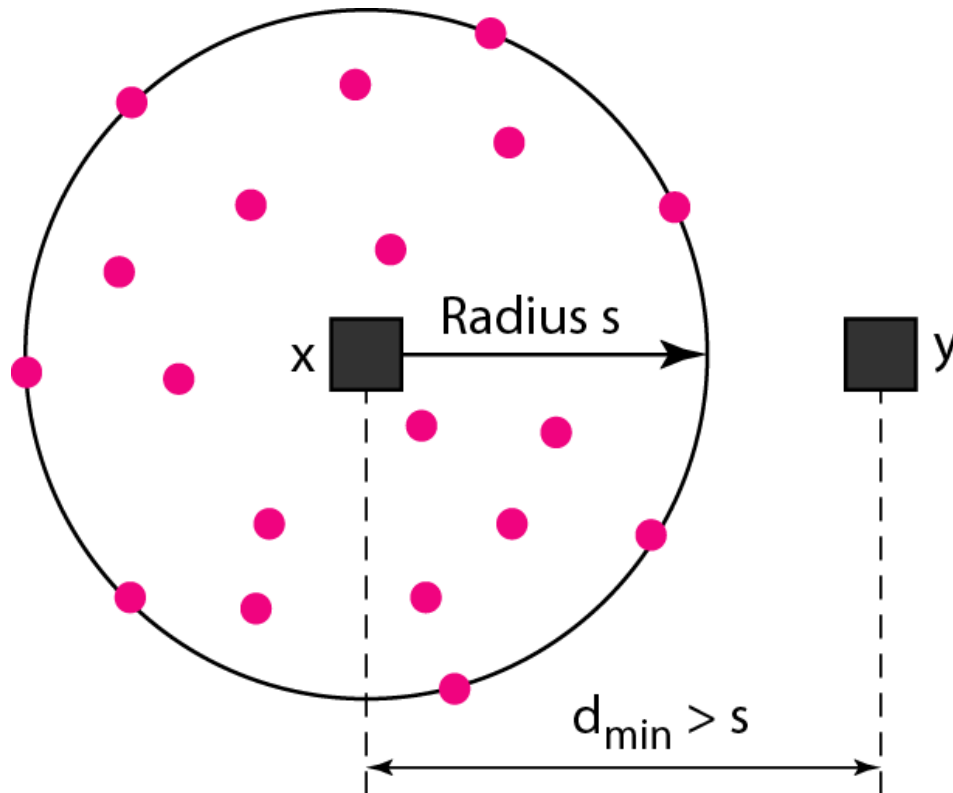
$d(S)=2$ esetén

- ha az u kódszóhoz létezik olyan x megengedett kódszó, amelyre $d(u, x) = 1$, akkor hiba történt.
- Feltéve, hogy az u és v megengedett kódszavak távolsága minimális, akkor a következő összefüggésnek teljesülnie kell: $2 = d(u, v) \leq d(u, x) + d(x, v)$.
- Azaz egy bithiba felismerhető, de nem javítható.

Hiba felismerés

d bithiba felismeréséhez legalább $d+1$ Hamming távolságú kód szükséges.

Legend

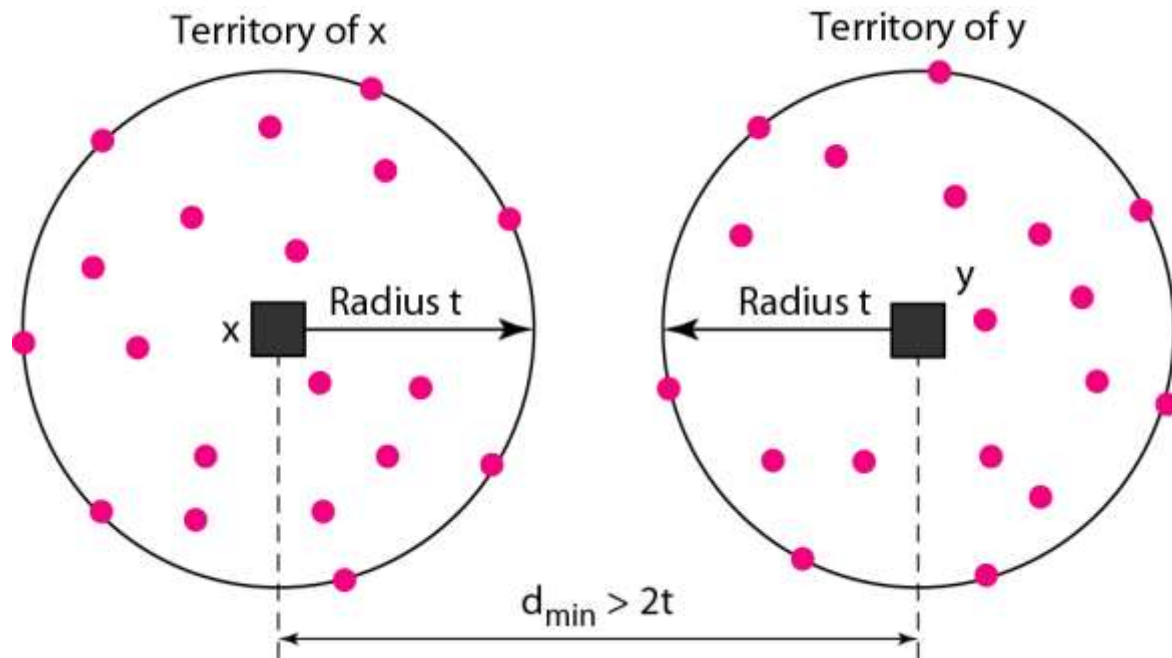
Any valid codeword

Any corrupted codeword
with 0 to s errors

Hiba javítás

d bithiba javításához legalább $2d+1$ Hamming-távolságú kód szükséges.

Legend

- Any valid codeword
- Any corrupted codeword with 1 to t errors

Hamming korlát bináris kódkönyvre 1/3

TÉTEL

Minden $C \subseteq \{0,1\}^n$ kód, ahol $d(C) = k$ ($\in \mathbb{N}_+$). Akkor teljesül az alábbi összefüggés:

$$|C| \sum_{i=0}^{\lfloor \frac{k-1}{2} \rfloor} \binom{n}{i} \leq 2^n$$

BIZONYÍTÁS

1. Hány olyan bitszó létezik, amely egy tetszőleges $x \in C$ kódszótól pontosan $i \in \mathbb{N}_+$ távolságra helyezkedik el?
 - ▣ Pontosan $\binom{n}{i}$ lehetőség van.
2. Hány olyan bitszó létezik, amely egy tetszőleges $x \in C$ kódszótól legfeljebb $\lfloor \frac{k-1}{2} \rfloor$ távolságra helyezkedik el?
 - Pontosan $\sum_{i=0}^{\lfloor \frac{k-1}{2} \rfloor} \binom{n}{i}$ lehetőség van.

Hamming korlát bináris kódkönyvre 2/3

3. Lássuk be, hogy egy tetszőleges $x \in \{0,1\}^n$ bitszóhoz legfeljebb egy legális $u \in C$ kódszó létezhet, amelyre $d(x, u) \leq \frac{k-1}{2}$ teljesül.
- ▣ Indirekt tegyük fel, hogy létezhet két legális kódszó is a C kódkönyvben, jelölje őket u_1 és u_2 . Ekkor viszont az alábbi két feltétel együttesen teljesül:

$$d(x, u_1) \leq \frac{k-1}{2} \text{ és } d(x, u_2) \leq \frac{k-1}{2}$$

- ▣ Mi a két kódszó távolsága?

$$d(u_2, u_1) \leq d(u_2, x) + d(x, u_1) \leq \frac{k-1}{2} + \frac{k-1}{2} = k-1$$

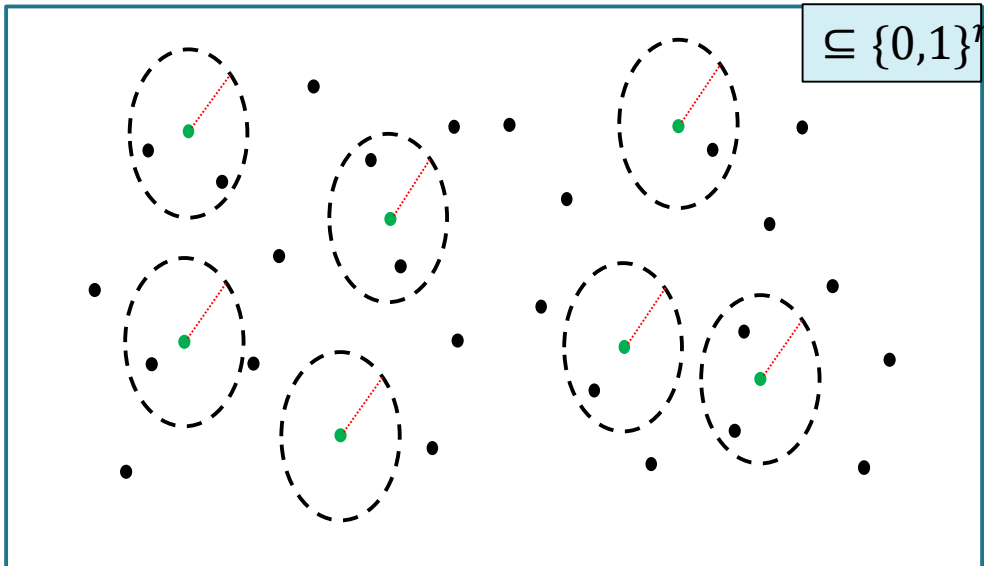
- ▣ Ez viszont ellentmond annak hogy a kódkönyv Hamming távolsága k , azaz az indirekt feltevésünk volt hibás. Vagyis tetszőleges bitszóhoz legfeljebb egy legális kódszó létezhet, amely a kódkönyv minimális távolságának felénél közelebb van a bitszóhoz.

Hamming korlát bináris kódkönyvre 3/3

4. A kódszavak $\frac{k-1}{2}$ sugarú környezetében található bitszavak egymással diszjunkt halmazainak uniója legfeljebb az n -hosszú bitszavak halmazát adhatja ki. Vagyis formálisan:

$$|C| \sum_{i=0}^{\lfloor \frac{k-1}{2} \rfloor} \binom{n}{i} \leq 2^n$$

□

JELMAGYARÁZAT

- Kódszó
- Bitszó, amely nem kódszó

Hibafelismerés és javítás Hamming távolsággal

Hibafelismerés

- d bit hiba felismeréséhez a megengedett keretek halmazában legalább $d+1$ Hamming távolság szükséges.

Hibajavítás

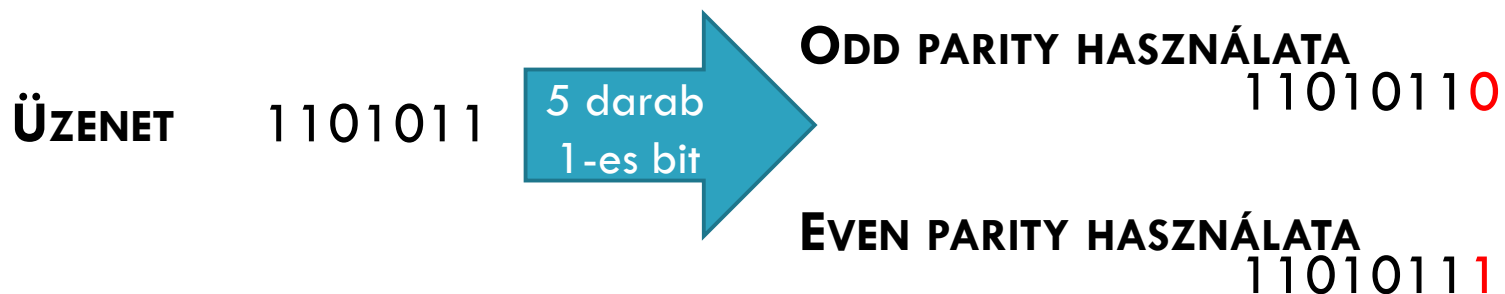
- d bit hiba javításához a megengedett keretek halmazában legalább $2d+1$ Hamming távolság szükséges

Definíciók

- Egy $S \subseteq \{0,1\}^n$ kód rátája $R_S = \frac{\log_2 |S|}{n}$. (a hatékonyságot karakterizálja)
- Egy $S \subseteq \{0,1\}^n$ kód távolsága $\delta_S = \frac{d(S)}{n}$. (a hibakezelési lehetőségeket karakterizálja)
- A jó kódoknak a rátája és a távolsága is nagy.

Újra a paritás bit használata 1/4

- a paritásbitet úgy választjuk meg, hogy a kódszóban levő 1-ek száma páros (vagy páratlan)
 - ▣ **Odd parity** – ha az egyesek száma páratlan, akkor 0 befűzése; egyébként 1-es befűzése
 - ▣ **Even parity** – ha az egyesek száma páros, akkor 0 befűzése; egyébként 1-es befűzése

Paritás bit használata 2/4

Egy paritást használó módszer (*Hamming*)

- a kódszó bitjeit számozzuk meg 1-gyel kezdődően;
- 2 egészhatvány sorszámú pozíciói lesznek az ellenőrző bitek, azaz 1,2,4,8,16,...;
- a maradék helyeket az üzenet bitjeivel töltjük fel;
- mindegyik ellenőrző bit a bitek valamilyen csoportjának a paritását állítja be párosra (vagy páratlanra)
- egy bit számos paritásszámítási csoportba tartozhat:
 - k pozíciót írjuk fel kettő hatványok összegeként, a felbontásban szereplő ellenőrző pozíciók ellenőrzik a k -adik pozíciót
 - Példa: $k=13$ -ra $k=1+4+8$, azaz az első, a negyedik illetve a nyolcadik ellenőrző bit fogja ellenőrizni

Paritás bit használata - példa 3/4

- Az *ASCII* kód 7 biten ábrázolja a karaktereket
- A példában *EVEN PARITY*-t használunk

ÜZENET BITEK KÓDSZÓBAN LÉVŐ POZÍCIÓNAK FELBONTÁSAI

- $3 = 1 + 2$
- $5 = 1 + 4$
- $6 = 2 + 4$
- $7 = 1 + 2 + 4$
- $9 = 1 + 8$
- $10 = 2 + 8$
- $11 = 1 + 2 + 8$

ASCII karakter	ASCII decimális	Üzenet forrás bitjei	Az előállt kódszavak
E	69	1000101	10100000101
L	76	1001100	10110011100
T	84	1010100	00110101100
E	69	1000101	10100000101
	32	0100000	10001100000
I	73	1001001	11110011001
K	75	1001011	00110010011

Paritás bit használata 4/4

- a vevő az üzenet megérkezésekor 0-ára állítja a számlálóját, ezt követően megvizsgálja a paritás biteket, ha a k -adik paritás nem jó, akkor a számlálóhoz ad k -t
- Ha a számláló 0 lesz, akkor érvényes kódszónak tekinti a vevő a kapott üzenetet; ha a számláló nem nulla, akkor a hibás bit sorszámát tartalmazza, azaz ha például az első, a második és nyolcadik bit helytelen, akkor a megváltozott bit a tizenegyedik.

FOGADOTT *E* KARAKTER 10100100101

Számláló != 0

SZÁMLÁLÓ = 2 + 4

FOGADOTT *L* KARAKTER 11110011100

Számláló != 0

SZÁMLÁLÓ = 2

Hibajelző kódok

Hibajelző kódok

Polinom-kód, avagy ciklikus redundancia (CRC kód)

- Tekintsük a bitsorozatokat \mathbb{Z}_2 feletti polinomok reprezentációinak.

Polinom ábrázolása \mathbb{Z}_2 felett

$$p(x) = \sum_{i=0}^n a_i x^i = a_n x^n + \dots + a_1 x^1 + a_0 x^0, \text{ ahol } a_i \in \{0,1\}$$

- A számítás *mod 2* történik. (összeadás, kivonás, szorzás, osztás)
- reprezentálható az együtthatók $n+1$ -es vektorával, azaz (a_n, \dots, a_1, a_0)
- Például az ASCII „b” karakter kódja 01100010, aminek megfelelő polinom hatod fokú polinom

$$p(x) = 1 * x^6 + 1 * x^5 + 0 * x^4 + 0 * x^3 + 0 * x^2 + 1 * x^1 + 0 * x^0$$

- Az összeadás és a kivonás gyakorlati szempontból a logikai KIZÁRÓ VAGY művelettel azonosak.

$$\begin{array}{r} 11110000 \\ - 10100110 \\ \hline 01010110 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10011011 \\ + 11001010 \\ \hline 01010001 \end{array}$$

CRC

Definiáljuk a $G(x)$ generátor polinomot (G foka r), amelyet a küldő és a vevő egyaránt ismer.

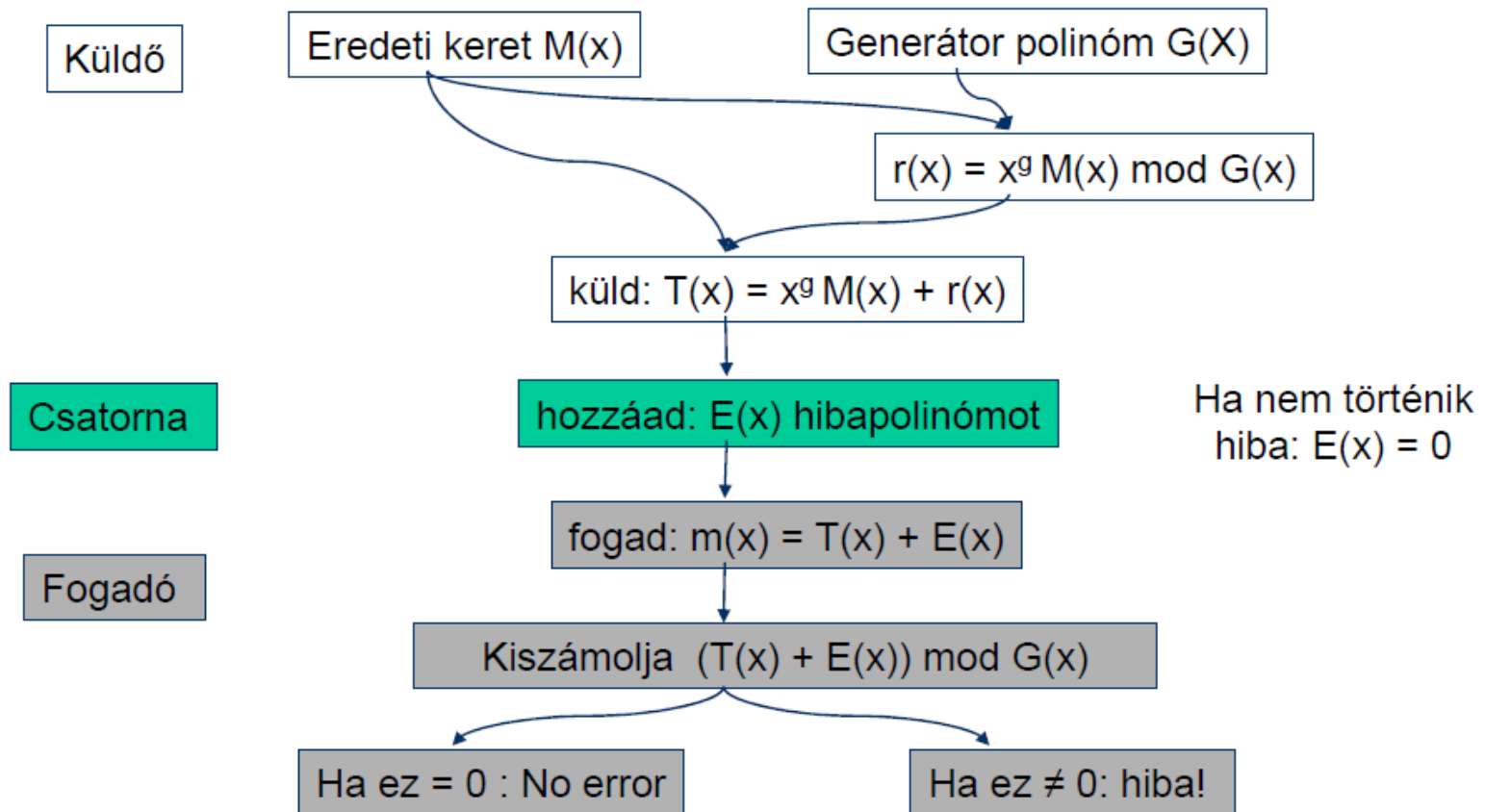
Algoritmus

1. Legyen $G(x)$ foka r . Fűzzünk r darab 0 bitet a keret alacsony helyi értékű végéhez, így az $m+r$ bitet fog tartalmazni és az $x^r M(x)$ polinomot fogja reprezentálni.
2. Osszuk el az $x^r M(x)$ tartozó bitsorozatot a $G(x)$ -hez tartozó bitsorozattal modulo 2.
3. Vonjuk ki a maradékot (mely mindig r vagy kevesebb bitet tartalmaz) az $x^r M(x)$ -hez tartozó bitsorozatból moduló 2-es kivonással. Az eredmény az ellenőrző összeggel ellátott, továbbítandó keret. Jelölje a továbbítandó keretnek megfelelő a polinomot $T(x)$.
4. A vevő a $T(x) + E(x)$ polinomnak megfelelő sorozatot kapja, ahol $E(x)$ a hiba polinom. Ezt elosztja $G(x)$ generátor polinommal.
 - Ha az osztási maradék, amit $R(x)$ jelöl, nem nulla, akkor hiba történt.

CRC áttekintés

61

□ Forrás: Dr. Lukovszki Tamás fóliái

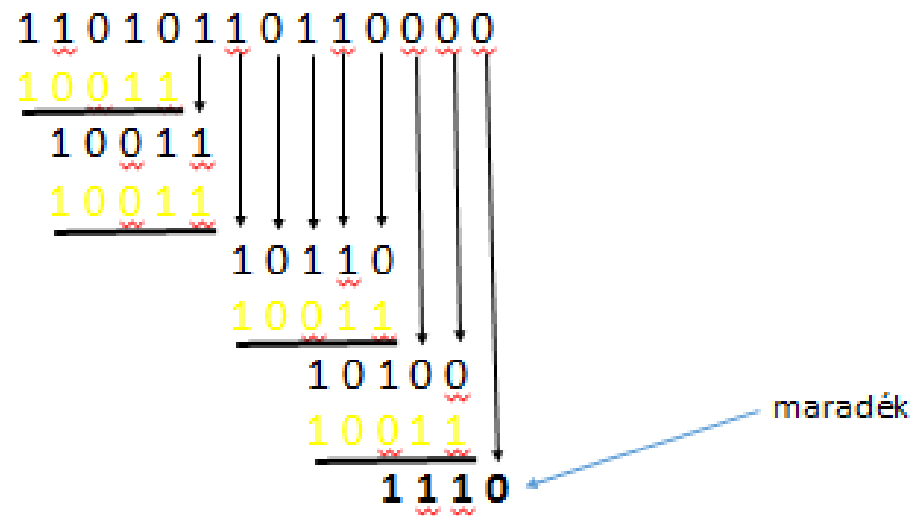

Példa CRC számításra

Keret: 1101011011

Generátor: 10011

A továbbítandó üzenet: 11010110111110

CRC áttekintés

- A $G(x)$ többszöröseinek megfelelő bithibákat nem ismerjük fel, azaz, ha $\exists j \in \mathbb{N}: E(x) = x^j G(x)$.
- $G(x)$ legmagasabb illetve legalacsonyabb fokú tagjának együtthatója mindig 1.

Hiba események

- $E(x) = x^i$, azaz i a hibás bit sorszáma, mivel $G(x)$ kettő vagy több tagból áll, ezért minden egybites hibát jelezni tud.
- $E(x) = x^i + x^j = x^j (x^{i-j} + 1)$ ($i > j$), azaz két izolált egybites hiba esetén.
 - ▣ $G(x)$ ne legyen osztható x -szel;
 - ▣ $G(x)$ ne legyen osztható $(x^k + 1)$ –gyel semmilyen maximális kerethossznál kisebb k -ra. (Pl. $x^{15} + x^{14} + 1$)
- Ha $E(x)$ páratlan számú tagot tartalmaz, akkor nem lehet $x+1$ többszöröse. Azaz, ha $G(x)$ az $x+1$ többszöröse, akkor minden páratlan számú hiba felismerhető
- Egy r ellenőrző bittel ellátott polinom-kód minden legfeljebb r hosszúságú csoportos hibát jelezni tud

CRC a gyakorlatban

- IEEE 802 által használt polinom az

$$x^{32} + x^{26} + x^{23} + x^{22} + x^{16} + x^{12} + x^{11} + x^{10} + x^8 + x^7 + x^5 + x^4 + x^2 + x^1 + 1$$

- Néhány jó tulajdonságai a fenti polinomnak:

1. minden legfeljebb 32 bites hibacsomót képes jelezni,
2. minden páratlan számú bitet érintő hibacsomót tud jelezni.

Peterson és Brown (1961)

- Szerkeszthető egy egyszerű, léptető regiszteres áramkör az ellenőrző összeg hardverben történő kiszámítására és ellenőrzésére.

Forgalomszabályozás

Forgalomszabályozás

- gyors adó lassú vevő problémája (*elárasztás*)
- még hibamentes átvitel esetén se lesz képes a vevő kezelni a bejövő kereteket

Megoldási lehetőségek

1. visszacsatolás alapú forgalomszabályozás (avagy angolul *feedback-based flow control*)
 - engedélyezés
2. Sebesség alapú forgalomszabályozás (avagy angolul *rate-based flow control*)
 - protokollba integrált sebességkorlát
 - az adatkapcsolati réteg nem használja

Elemi adatkapcsolati protokollok

Feltevések

- A fizikai, az adatkapcsolati és a hálózati réteg független folyamatok, amelyek üzeneteken keresztül kommunikálnak egymással.
- Az *A* gép megbízható, összeköttetés alapú szolgálat alkalmazásával akár a *B* gépnek egy hosszú adatfolyamot küldeni. (Adatok előállítására sosem kell várnia *A* gépnek.)
- A gépek nem fagynak le.
- Adatkapcsolati fejrészben vezérlési információk; adatkapcsolati lábrészben ellenőrző összeg

Kommunikációs fajták

- *szimplex kommunikáció* – a kommunikáció pusztán egy irányba lehetséges
- *fél-duplex kommunikáció* – mindkét irányba folyhat kommunikáció, de egyszerre csak egy irány lehet aktív.
- *duplex kommunikáció* – mindkét irányba folyhat kommunikáció szimultán módon

Korlátozás nélküli szimplex protokoll

a legegyszerűbb protokoll („utópia”)

A környezet

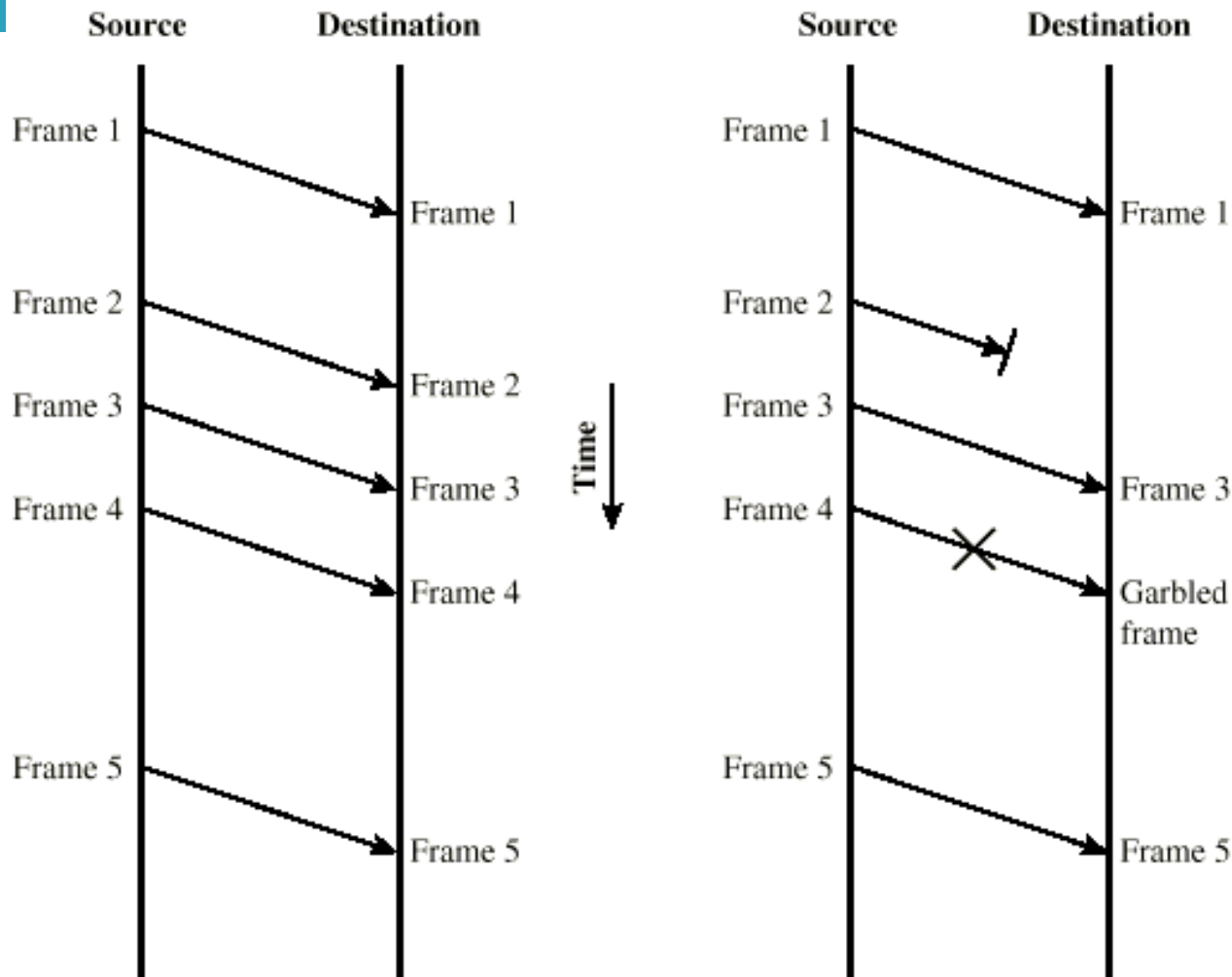
- mind az adó, mind a vevő hálózati rétegei mindig készen állnak;
- a feldolgozási időktől eltekintünk;
- végtelen puffer-területet feltételezünk;
- Az adatkapcsolati rétegek közötti kommunikációs csatorna sosem rontja vagy veszíti el a kereteket;

A protokoll

- résztvevők: *küldő* és *vevő*;
- nincs sem sorszámozás, sem nyugta;
- küldő végtelen ciklusban küldi kifelé a kereteket folyamatosan;
- a vevő kezdetben várakozik az első keret megérkezésére, keret érkezésekor a hardver puffer tartalmát változóba teszi és az adatrészt továbbküldi a hálózati rétegnek

Átvitel hiba nélkül és hibával

69

(a) Error-free transmission

(b) Transmission with losses and errors

Szimplex megáll-és-vár protokoll (stop-and-wait protocol)

A környezet

- mind az adó, mind a vevő hálózati rétegei mindig készen állnak;
- A vevőnek Δt időre van szüksége a bejövő keret feldolgozására (nincs puffereles és sorban állás sem);
- Az adatkapcsolati rétegek közötti kommunikációs csatorna sosem rontja vagy veszíti el a kereteket;

A protokoll

- résztvevők: *küldő* és *vevő*;
- küldő egyesével küldi kereteket és addig nem küld újat, még nem kap nyugtát a vevőtől;
- a vevő kezdetben várakozik az első keret megérkezésére, keret érkezésekor a hardver puffer tartalmát változóba teszi és az adatrészt továbbküldi a hálózati rétegnek, végül nyugtázza a keretet

Következmény: fél-duplex csatorna kell.

Szimplex protokoll zajos csatornához

A környezet

- mind az adó, mind a vevő hálózati rétegei mindig készen állnak;
- A vevőnek Δt időre van szüksége a bejövő keret feldolgozására (nincs pufferek és sorban állás sem);
- Az adatkapcsolati rétegek közötti kommunikációs csatorna hibázhat (keret megsérülése vagy elvesztése);

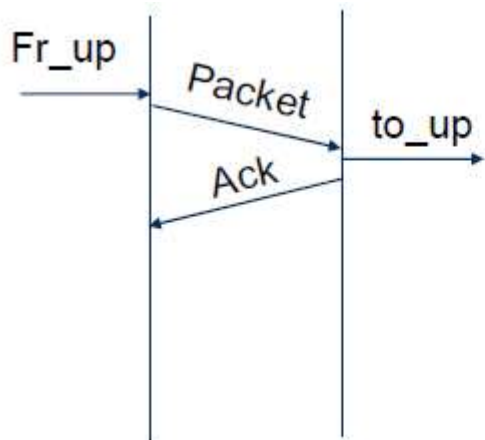
A protokoll

- résztvevők: *küldő* és *vevő*;
- küldő egyesével küldi kereteket és addig nem küld újat, még nem kap nyugtát a vevőtől egy megadott határidőn belül, ha a határidő lejár, akkor ismételt elküldi az aktuális keretet;
- a vevő kezdetben várakozik az első keret megérkezésére, keret érkezésekor a hardver puffer tartalmát változóba teszi, leellenőrzi a kontroll összeget,
 - ha nincs hiba, az adatrészt továbbküldi a hálózati rétegnek, végül nyugtázza a keretet;
 - Ha hiba van, akkor eldobja a keretet és nem nyugtáz.

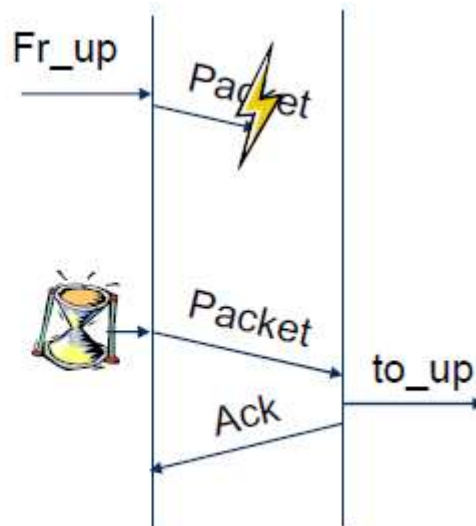
Következmény: duplikátumok lehetnek.

Mi is a probléma?

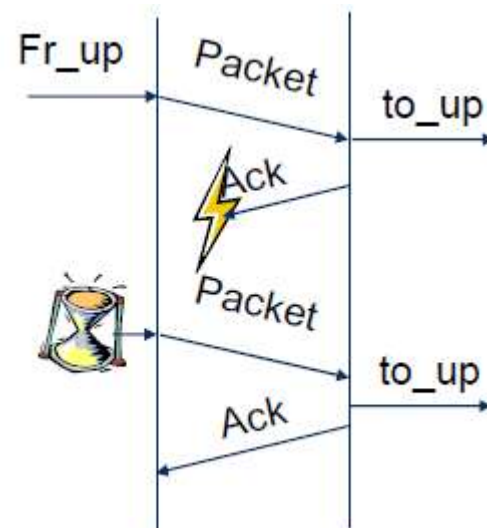
Általában

Csomagvesztés esetén

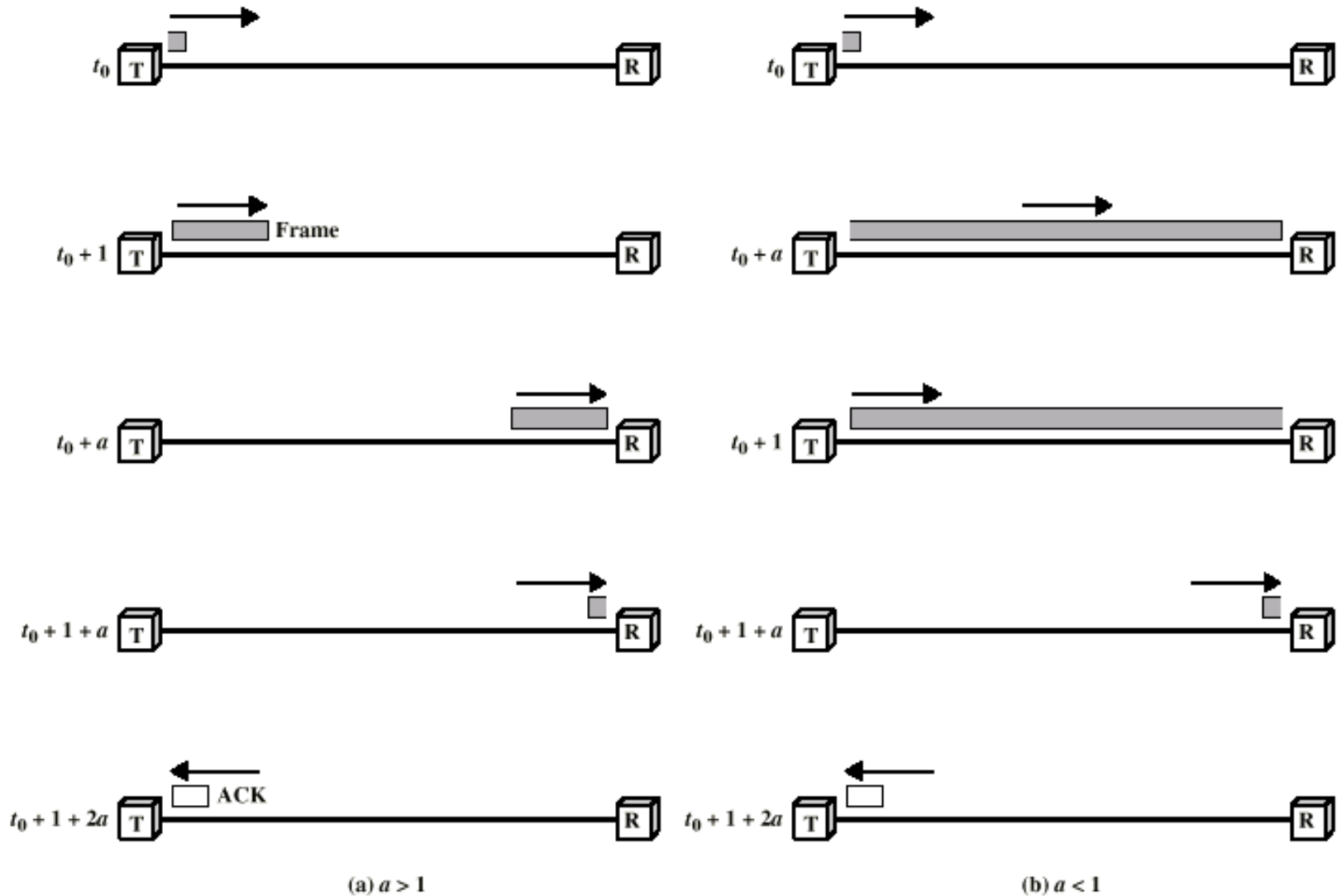

ACK vesztés esetén

Csatorna kihasználtság

73

Alternáló-bit protokoll (ABP)

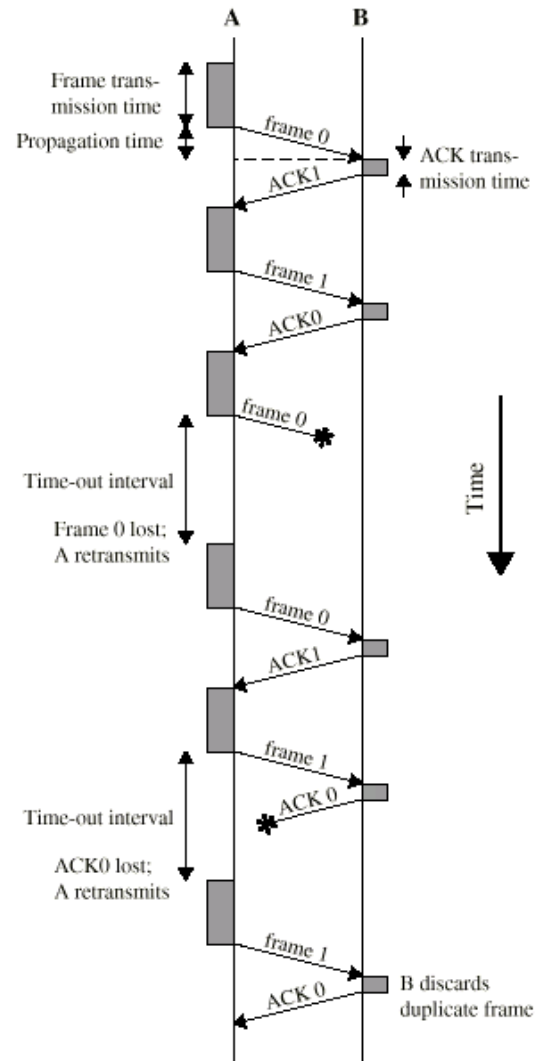
- ❑ **Megoldás:** sorszámok használata
- ❑ Mennyi sorszámra lesz szükség? $\{0,1\}$ elegendő

A protokoll (ARQ) – Alternáló-bit protokoll

- ❑ résztvevők: *küldő* és *vevő*;
- ❑ küldő egyesével küldi a sorszámmal ellátott kereteket (kezdetben 0-s sorszámmal) és addig nem küld újat, még nem kap nyugtát a vevőtől egy megadott határidőn belül:
 - ▣ ha a nyugta megérkezik a határidőn belül, akkor lépteti a sorszámot *mod 2* és küldi a következő sorszámmal ellátott keretet;
 - ▣ ha a határidő lejár, akkor ismételten elküldi az aktuális sorsszámmal ellátott keretet;
- ❑ a vevő kezdetben várakozik az első keret megérkezésére 0-s sorszámmal, keret érkezésekor a hardver puffer tartalmát változóba teszi, leellenőrzi a kontroll összeget és a sorszámot
 - ▣ ha nincs hiba, az adatrészt továbbküldi a hálózati rétegnek, végül nyugtázza a keretet és lépteti a sorszámát *mod 2*;
 - ▣ ha hiba van, akkor eldobja a keretet és nem nyugtáz.

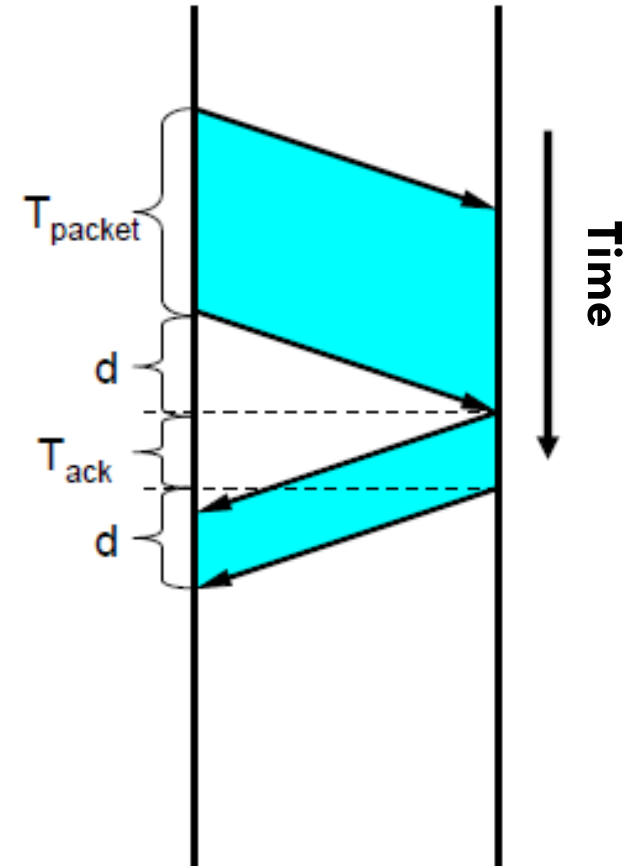
ABP

75

ABP – Csatorna kihasználtság

- Kihasználtság (η) a következő két elem aránya
 - ▣ A csomag elküldéséhez szükséges idő (T_{packet})
 - ▣ Az idő, ami a következő keret küldéséig eltelik
 - Az ábrán: $(T_{\text{packet}} + d + T_{\text{ack}} + d)$
- ABP esetén:
 - ▣ $\eta = T_{\text{packet}} / (T_{\text{packet}} + d + T_{\text{ack}} + d)$
- Nagy propagációs idő esetén az ABP nem hatékony

Hogyan javítsunk a hatékonyságon?

- A küldők egymás után küldik a kereteket
 - ▣ Több keretet is kiküldünk, nyugta megvárása nélkül.
 - ▣ Pipeline technika
- ABP kiterjesztése
 - ▣ Sorszámok bevezetésével

